

<https://doi.org/10.31891/2307-5732-2026-369-30>

УДК 72.012:711.4:712.25

КОНОПЛЬОВА ОЛЕНА

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-2526-1579>e-mail: e.konoplyova@gmail.com**КОНОПЛЬОВ ОЛЕКСІЙ**

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0006-6616-0543>e-mail: ale2000sha@gmail.com**ДЕРЯБІНА ОЛЬГА**

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-3478-2544>e-mail: olya.deribina@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО АРХІТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ НА МІСЬКИХ НАБЕРЕЖНИХ

Архітектурно-дизайнерська організація громадських просторів набуває сьогодні нового змісту та нових форм. Перш за все, це стосується вибору території для реалізації подібних проєктів. В цьому плані міські набережні мають великий потенціал, оскільки це незабудовані території, які, в кращому випадку, використовуються як прогулянкові. Обмежений функціональний склад територій набережних обумовлює і невеликий набір засобів їх архітектурно-дизайнерської організації, що погіршує художні властивості цих просторів. Застосування концептуального підходу в проєктуванні та послідовне втілення концепції в процесі реалізації проєкту може стати ключовою умовою набуття позитивного досвіду. Проведений аналіз вирішення громадського простору Лопанської набережної у місті Харків показав, що відсутність концептуального підходу під час проєктування, а, особливо, під час реалізації проєкту призвела до суттєвих втрат як в плані функціонально-планувальної організації, так і в художньому вимірі. Як позитивний досвід проаналізовано громадський простір на узбережжі озера Онтаріо в місті Торонто, де саме наявність концепції дозволила створити цілісне середовище, головними рисами якого стали універсальність використання, висока адаптивність та багатофункціональність всіх елементів. В результаті проведеного дослідження встановлено, що концептуальний підхід в архітектурно-дизайнерському проєктуванні має незаперечні переваги, оскільки забезпечує цілісність та неповторність функціонального і художнього рішень громадських просторів.

Ключові слова: архітектурно-дизайнерське проєктування, концептуальний підхід, концепція, громадські простори, набережні.

KONOPLOVA OLENA, KONOPLOV OLEKSIY

Khmelnytskyi National University

DERIABINA OLHA

Lviv Polytechnic National University

A CONCEPTUAL APPROACH TO THE ARCHITECTURAL AND DESIGN ORGANIZATION OF PUBLIC SPACES ON URBAN WATERFRONTS

The article examines a conceptual approach to the architectural and design organization of public spaces along urban waterfronts. The relevance of the study is determined by the considerable recreational and urban planning potential of waterfront areas, which often remain functionally limited and lack a coherent architectural and artistic identity. The aim is to analyze Ukrainian and international experience in waterfront public space development and to substantiate the importance of a conceptual approach in achieving integrated functional, spatial, and aesthetic solutions.

The study considers the specific characteristics of waterfronts within the urban structure, including their linear configuration, pedestrian movement patterns, and dependence on attractive destinations at key access points. These factors influence visitor flows, the functional organization of the territory, and the effectiveness of public space. Particular attention is given to the relationship between the initial design concept and its implementation, as inconsistencies during project realization may significantly diminish the quality of the intended environment.

The analysis of the Lopanska Embankment in Kharkiv reveals that the lack of a clearly articulated and consistently implemented concept contributed to limitations in functional planning and aesthetic quality. The loss of key landscape and design elements, insufficient greenery, and the absence of comfortable conditions for different activities have reduced the site's attractiveness in everyday use. In contrast, the Simcoe WaveDeck waterfront in Toronto demonstrates the benefits of a unified design concept. Its wave-inspired architectural image integrates spatial planning, materials, landscape elements, and multifunctional facilities, creating an adaptable and inclusive public environment for users of different ages and interests.

The findings confirm that a conceptual approach is essential to the successful architectural and design organization of urban waterfronts. A clearly defined concept provides a common basis for functional planning, spatial composition, and artistic expression, ensuring the integrity and distinctiveness of the resulting environment. Consistent implementation of the concept throughout all project stages can improve the usability, comfort, and attractiveness of waterfront public spaces and strengthen their role in urban life.

Keywords: architectural and design planning, conceptual approach, concept, public spaces, waterfronts.

Стаття надійшла до редакції / Received 26.08.2026

Прийнята до друку / Accepted 01.10.2026

Опубліковано / Published 15.10.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Конопльова Олена, Конопльов Олексій, Дерябіна Ольга

Постановка проблеми

Архітектурно-дизайнерська організація громадських просторів набуває сьогодні нового змісту. Перш за все, це стосується вибору територій для реалізації подібних проєктів. Серед перспективних в цьому сенсі локацій набережні мають великий потенціал, оскільки це незабудовані території, які в міській структурі, в кращому

випадку, використовуються як прогулянкові. Це місця, де як правило, виникає стихійна торгівля, яка не тільки не прикрашає ці простори, але і зводить їх функцію, як громадських, до купівлі–продажу.

Обмежений функціональний склад територій набережних обумовлює і невеликий набір засобів архітектурно-дизайнерської організації, які тут можуть бути використані. Прибори освітлення, вуличні меблі, контейнери для сміття і, навіть, МАФи — мають, як правило, стандартні форми і застосовуються не як елементи цілісного художнього рішення, а як мінімум необхідного, який дозволить взагалі кваліфікувати цей простір як громадський.

Позитивний вітчизняний та закордонний досвід останніх десятиліть дає нам уявлення про можливий шлях вирішення проблеми безликоності громадських просторів, які створюються на набережних. Цей досвід полягає в застосуванні концептуального підходу під час проектування та послідовному втіленні концепції як на всіх етапах проектування, так і в процесі реалізації проекту.

Дана робота присвячена аналізу проблем та визначенню необхідних умов створення якісного архітектурного середовища на міських набережних, що дозволить вивести організацію цих громадських просторів на новий, більш змістовний та художньо цілісний рівень, і, таким чином, підвищити його комфортність та привабливість.

Аналіз останніх джерел

Теоретичні джерела, в яких розглядається архітектурно-дизайнерська організація громадських просторів на міських набережних, поділяються на декілька груп. До першої відносяться дослідження самого поняття громадського простору, аналізуються його складові та функціональна структура. Це роботи таких авторів, як Олійник О., Соснової Н., в яких розглянуто теоретико-методологічні основи формування громадських просторів; Гейла Й., Гнеся І., Салюк О., Белоусова В. — про особливості громадських просторів як засобів формування соціальної ініціативи; Грицюк Л. — про сталий розвиток, як концептуальну основу архітектурного проектування. Другу групу складають роботи, присвячені художнім особливостям цих просторів та засобам, що були застосовані для досягнення результату. Це дослідження таких авторів, як Aelbrecht, P., Stevens, Q., Nisha B., Головатюк А. Ще одну групу складають дослідження, в яких аналізуються особливості створення громадських просторів на прибережних територіях — роботи Михайлик О., Боборикіна О. та ін.

Мета роботи: проаналізувати приклади існуючого вітчизняного та закордонного досвіду організації громадських просторів на міських набережних та розглянути необхідність застосування концептуального підходу в архітектурно-дизайнерському проектуванні подібних об'єктів, як запоруки створення цілісного функціонального та художнього рішення.

Виклад основного матеріалу

Створення громадських просторів в містах України стало одним з цікавих напрямів роботи архітекторів, які присвятили себе середовищному проектуванню [13]. Необхідність організації та облаштування подібних локацій в містах виникла в останні десятиліття по всьому світу у зв'язку з бажанням в сучасних умовах урбанізації повернути містянам втрачену можливість відчувати себе частиною спільноти, цілого, а не поодинокими індивідуумами [9, 6]. Світова архітектурна практика вже накопичила достатній досвід у створенні подібних місць та визначила принципові підходи до їх організації. Серед них — функціональна привабливість, універсальність та мобільність використання простору, наявність художньої ідеї, якій підпорядковане загальне архітектурно-дизайнерське рішення та ін. [1, 8, 7].

Першим етапом на шляху створення громадського простору є вдалий вибір території. В цьому сенсі набережні річок є цікавими з містобудівної точки зору локаціями, які мають притаманні їм особливості [12] Прирічкові території в складі міської структури — це, так звані, «тупикиві» утворення. Наявність водної перепони задає єдино можливий вектор руху — вздовж води, тим самим обумовлюючи функціональну структуру ділянки. Протяжність цієї ділянки визначається початковою та кінцевою точками руху. На набережних ці точки, як правило, співпадають з мостами, які у феноменологічному сенсі є місцями «подолання перепони», «виходу з тупику». Таке розташування набережних у місті, з одного боку, є вигідним для створення громадського простору, оскільки пішохідний транзит постійно насичує це місце відвідувачами. З іншого боку, цей транзит забезпечують «магніти» в початковій та кінцевій точках руху, і їх відсутність робить наповненість цього простору стихійною, незалежно від наявності точок тяжіння розташованих в середині [11].

Досвід створення громадських просторів на набережних в Україні є не таким великим [5]. Один з останніх прикладів — пішохідна вулиця на Лопанській набережній в м. Харків, яка була відкрита наприкінці 2025 р.

Аналіз функціональної організації. Територія розташована поміж вул. Полтавський шлях та Соборний узвіз, які завершуються мостами через річку Лопань. З боку Полтавського шляху знаходяться зупинки трамваю декількох маршрутів, магазини, громадські установи. З боку Соборного узвозу — Благовіщенський кафедральний собор та торговельний центр, які відділені від набережної магістраллю з чотирикутним рухом, тобто, підхід до цих об'єктів регулюється наявністю пішохідних переходів в регламентованих місцях та світлофорами. Ця обставина впливає на транзитні якості території: відсутність легкодоступної точки тяжіння з боку Соборного узвозу замикає територію набережної самою на себе, і відвідувачі, як правило, розвертаються і рушають в зворотному напрямку — до вул. Полтавський шлях з якої починали свій рух. Вздовж набережної існував проїзд транспорту, який в ході реконструкції було ліквідовано. На цій ділянці відсутні громадські

установи, заклади харчування. В історичній забудові розташовані житлові приміщення та офіси, які мають входи та вікна на першому поверсі та обмежують використання наявного простору.

Навіть в проєктній пропозиції, функція цього громадського простору дуже обмежена — це прогулянкова зона з єдиним місцем відпочинку біля річки, де можна сидячи біля води насолодитись видом, який розкривається на історичну забудову центру міста. Планувальне рішення цього простору не передбачає місць для зібрань, якоїсь тимчасової виставкової діяльності і т. ін. Тобто, відвідувачам пропонують залишатися на одинці з собою, але в іншому ландшафтному оточенні. Запропонована в проєкті картинна галерея, за рахунок якої можливо було би розширити функціональний склад цього громадського простору, локаційно належить до території кварталу, і може існувати окремо, перспективи її створення в найближчі часи — примарні. Позитивною стороною проєкту є збережене розмежування між зоною використання існуючої забудови та відпочинковою зоною, яке проходить по лінії старої проїжджої частини (рис. 1).

Рис. 1 Проєктна пропозиція Лопанської набережної, м. Харків

Архітектурно-дизайнерське рішення. цієї території дуже відрізняється від проєктного варіанту. Як зазначали автори під час презентації у 2023 р., головною метою було надати відвідувачам можливість бути в центрі міста, але, одночасно — ближче до природи, насолоджуючись прогулянкою під деревами та відпочинком біля річки [10]. Але подібне формулювання мети не містить ключового образу, який тримав би всі ланки проєкту разом. Головна архітектурно-дизайнерська тема — хвилеподібне розпланування території, яке підтримано вже більш чітко артикульованою «хвилею» довгої безперервної лави вздовж води. Використання теми «хвилі» притаманно для вирішень територій розташованих на узбережжі. Але за своєю геометрією, підбором матеріалів, кольоровим рішенням дана пропозиція не стала чимось новим і, навіть, сучасним.

Рис. 2. Лопанська набережна. Реалізація проєкту, 2026 р.

При реалізації цього проєкту було втрачено майже всі його позитивні риси, починаючи від планувального рішення і закінчуючи використанням декоративних форм. Зник спуск до води, а з ним і хвилеподібний рельєф території, геометричне вирішення лав з вертикальної площини перейшло в горизонтальну, де асоціація з хвилею вже не така очевидна. Ідея створення «природного оазису в середмісті» зникла зовсім, оскільки майже всі старі дерева були ліквідовані, а нові не з'явилися. Відсутність зелених насаджень чи інших засобів, що укривають від дощу, спеки та вітру робить переміщення по цій території некомфортним в будь яку пору року. Площадка перед величезною кольоровою декорацією, де могли би відбуватися якісь зібрання, тимчасові виставки під відкритим небом, закрита декоративними газонами та лавами для відпочинку і, за своєю сутністю лишилась транзитною. Ці особливості архітектурно-дизайнерської організації ділянки обумовлюють сплеск її тимчасового використання в дні свят, коли саме подія, а не простір на якій вона відбувається, приваблює відвідувачів. В інші дні, як і до реконструкції, ця територія використовується поодинокими перехожими (рис. 2). Загалом, відчувається брак організуючої простір ідеї, тому все це виглядає як благоустрій території, який теж є важливим елементом життя міста, але ніяк не може претендувати на статус

пішохідної зони чи громадського простору, як було задумано авторами.

Інший підхід до вирішення подібного завдання розглянемо на прикладі набережної WaveDeck у місті Торонто. Вона розташована вздовж озера Онтаріо та поєднує раніше роз'єднані території житлових районів Сімко, Піс та Спадіна. Архітектори розробили єдину концепцію, якій підпорядкували функціональне, просторове та художнє рішення цих просторів. «WaveDeck» в перекладі означає «Хвилеподібна палуба» і цей образ став ключовим, концептуальним як при розробці проєкту так і при його реалізації [4].

Аналіз функціональної організації. «WaveDeck» — це не тільки своєрідний міст, який поєднує окремі території житлових районів. Це — повноцінний громадський простір, розрахований на людей будь якого віку та здійснення будь якої діяльності. До складу реалізованої у 2009 р. черги будівництва — Simcoe «WaveDeck» — входять амфітеатр, лави для відпочинку, гірки для найменших відвідувачів. Простір розмежовано на окремі зони металевими поручнями, які нагадують поручні яхти. Всім елементам притаманна висока адаптивність та багатфункціональність використання, окрім того, забезпечено інклюзивність та екологічність цієї території (рис. 3).

Рис. 3 Набережна Simcoe «WaveDeck». Амфітеатр

Архітектурно-дизайнерське рішення. Архітектурно, всі ці елементи вбудовано в єдину структуру, яка одночасно асоціюється і з хвилями, і з кораблем, який рухається по ним. Використані матеріали підкреслюють та підтримують загальну концепцію: металеві елементи в оздобленні «хвиль» амфітеатру своїм блиском нагадують поверхню води, а дерево — поверхню палуби. До яхтового стилю тяжіють і нікельовані поручні, які можуть використовуватись для сидіння чи різноманітних ігор дітей. «Хвилі», виконані з дерева, межують зі справжньою поверхнею води і це співставлення штучного та природного породжує нові асоціації та поглиблює сприйняття цього простору (рис. 4).

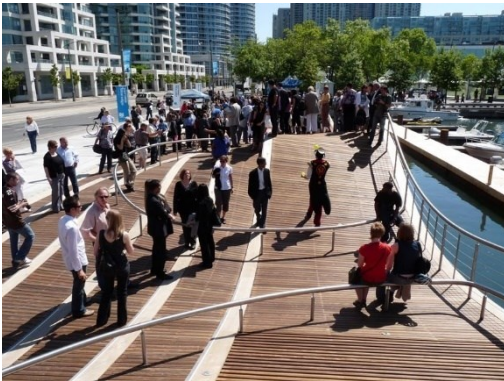

Рис. 4. Набережна «Simcoe WaveDeck», Торонто

На відміну від Лопанської набережної, яка оживає тільки під час свят, «Wavedeck» — це територія постійних зібрань місцевих мешканців, які беруть участь у спеціальних заходах, або приходять разом з дітьми в будь який час доби, щоб просто поспілкуватись, чи насолодитись гарними краєвидами.

Висновки

В результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Вибір території для організації громадського простору є важливим етапом середовищного проектування, де властивості притаманні тому чи іншому просторовому фрагменту, стають ключовим фактором, що визначає його архітектурно-дизайнерську організацію.

2. Набережні є перспективними територіями для створення громадських просторів, оскільки завдяки наявності води мають великий рекреаційний потенціал, а завдяки ролі транзитної території в міському середовищі постійно забезпечують насиченість відвідувачами.

3. Концептуальний підхід до створення архітектурно-дизайнерського рішення громадського простору забезпечує його цілісність та неповторність, сприяючи поєднанню функціонально-планувального та художнього рішення на єдиній основі, якою є загальна концепція.

Література

1. Соснова, Н.С. (2021). Теоретико-методологічні основи формування громадських просторів міст України (Докторська дисертація) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/56699> (дата звернення 01.07.2026)
2. Гел Йен. Міста для людей / Й. Гел — К.: Основи, 2018. — 304 с.
3. Гнесь І., Салюк О., Белоусов В. (2026). Дослідження особливостей громадських просторів як потенційних засобів формування соціальної взаємодії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/uk/sa/vsi-vypusky/volume-8-number-2-2026/doslidzhennya-osoblyvostey-gromadskyh-prostoriv-yak> (дата звернення 01.07.2026)
4. Aelbrecht, P., Stevens, Q., Nisha, B. (2019). Public space design and social cohesion: an international comparison. Routledge [online] available at: <https://doi.org/10.4324/9780429489150> (last access: 01.07.2026)
5. Грицюк Л. (2025). Сталий розвиток як концептуальна основа архітектурного проектування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/uk/sa/vsi-vypusky/volume-7-number-4-2025/stalyy-rozvytok-yak-konceptualna-osnova-arhitekturnogo> (дата звернення 01.07.2026)
6. Головатюк А.К. (2022). Семантичні архітектурні стереотипи громадського публічного простору міста (Кандидатська дисертація) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10.pdf> (дата звернення 01.07.2026)
7. Олійник, О.П. (2021). Теоретико-методологічні основи формоутворення міських громадських просторів (Докторська дисертація) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://lib.in.ua/127120-teoretyko-metodologichni-osnovy-formoutvorennia-miskyh-gromadskyh-prostoriv> (дата звернення 01.07.2026)
8. Михайлик О.О. Містобудівне освоєння прибережних територій, як зони громадських просторів. / О.О. Михайлик // Наук.-техн. збірник: Містобудування та територіальне планування / Відпов. ред. П.П. Чердніченко. — К.: КНУБА, 2024. — Вип. 85. — С. 420–432
9. Боборикін О.С. (2017) Особливості розвитку міських набережних (на прикладі міст України вздовж р. Дніпро) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uacademic.info/ua/document/0417U002497#google_vignette (дата звернення 01.07.2026)
10. Ільченко Л. (2023). 7 пілотних проєктів відновлення Харкова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://epravda.com.ua/news/2023/09/20/704566/> (дата звернення 01.07.2026)
11. Toronto's wavedecks offer a unique way to experience the water's edge in the central waterfront [online] available at: <https://www.waterfrontoronto.ca/our-projects/wavedecks> (last access: 01.07.2026)

References

1. Sosnova, N.S. (2021). Teoretyko-metodologichni osnovy formuvannia hromadskykh prostoriv mist Ukrainy [Theoretical and methodological foundations of public space formation in Ukrainian cities] (Doctoral dissertation). Available at: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/56699> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
2. Gehl, J. (2018). Mista dlia liudei [Cities for People]. Kyiv: Osнови [in Ukrainian]
3. Hnes, I., Saliuk, O., & Bielousov, V. (2026). Doslidzhennia osoblyvostei hromadskykh prostoriv yak potentsiinykh zasobiv formuvannia sotsialnoi vzaiemodii [Study of the features of public spaces as potential means of forming social interaction]. Available at: <https://science.lpnu.ua/uk/sa/vsi-vypusky/volume-8-number-2-2026/doslidzhennya-osoblyvostey-gromadskyh-prostoriv-yak> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
4. Aelbrecht, P., Stevens, Q., & Nisha, B. (2019). Public Space Design and Social Cohesion: An International Comparison. Routledge. Available at: <https://doi.org/10.4324/9780429489150> (accessed 01 July 2026)
5. Hrytsiuk, L. (2025). Stalyi rozvytok yak kontseptualna osnova arhitekturnoho proektuvannia [Sustainable development as a conceptual basis for architectural design]. Available at: <https://science.lpnu.ua/uk/sa/vsi-vypusky/volume-7-number-4-2025/stalyy-rozvytok-yak-konceptualna-osnova-arhitekturnogo> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
6. Holovatiuk, A.K. (2022). Semantichni arhitekturni stereotypy hromadskoho publichnoho prostoru mista [Semantic architectural stereotypes of urban public space] (PhD dissertation). Available at: <https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10.pdf> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
7. Oliinyk, O.P. (2021). Teoretyko-metodologichni osnovy formoutvorennia miskyh hromadskykh prostoriv [Theoretical and methodological foundations of urban public space formation] (Doctoral dissertation). Available at: <https://lib.in.ua/127120-teoretyko-metodologichni-osnovy-formoutvorennia-miskyh-gromadskyh-prostoriv> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
8. Mykhailik, O.O. (2024). Mistobudivne osvoienня pryberezhnykh terytorii yak zony hromadskykh prostoriv [Urban planning development of waterfront areas as public spaces]. Mistobuduвання ta Terytorialne Planuvannia [Urban Planning and Territorial Planning], 85, 420–432. Kyiv: KNUBA [in Ukrainian]
9. Boborykin, O.S. (2017). Osoblyvosti rozvytku miskyh naberezhnykh (na prykladi mist Ukrainy vzdovzh r. Dnipro) [Features of urban waterfront development (on the example of Ukrainian cities along the Dnipro River)]. Available at: <https://uacademic.info/ua/document/0417U002497> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
10. Ilchenko, L. (2023). 7 pilotnykh proektiv vidnovlennia Kharkova [Seven pilot projects for the reconstruction of Kharkiv]. Available at: <https://epravda.com.ua/news/2023/09/20/704566/> (accessed 01 July 2026) [in Ukrainian]
11. Toronto's Wavedecks Offer a Unique Way to Experience the Water's Edge in the Central Waterfront. Available at: <https://www.waterfrontoronto.ca/our-projects/wavedecks> (accessed 01 July 2026)